

UDC: 343.37(045)(575.1)

KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISHDA MILLIY QONUNCHILIKNING ROLI

Rozimova Qunduz Yuldashevna,
Toshkent davlat yuridik universiteti
Jinoyat huquqi, kriminologiya va
korrupsiyaga qarshi kurashish
kafedrası dotsent v. b.,
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)
ORCID: 0000-0003-4475-0455
e-mail: rozimova.qunduz@tsul.uz

Annotatsiya. Ushbu maqolada mustaqillikning o'tgan davridan bugungi kunga qadar milliy qonunchilikda qonun hujjatlari ta'sirini baholash institutining rivojlanish bosqichlari tahlil etilgan. Maqolada har bir bosqichning o'ziga xos xususiyatlari va kamchiliklari ochib berilgan.

Kalit so'zlar: tartibga solish ta'sirini tahlil qilish, qonun hujjatlari loyihalari, amaldagi normativ-huquqiy hujjatlar, atrof-muhitga ta'sirni baholash, qonun hujjatlarining korrupsiyaga qarshi ta'sirini baholash, norma ijodkorligi, nodavlat tashkilotlar, qonun loyihasi konsepsiyasi.

РОЛЬ НАЦИОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В ПРОТИВОДЕЙСТВИИ КОРРУПЦИИ

Розимова Кундуз Юлдашевна,
доктор философии по юридическим наукам (PhD),
и. о. доцента кафедры «Уголовное право,
криминология и противодействие коррупции»
Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. В данной статье проанализированы этапы развития института оценки воздействия национального законодательства, принятого за годы независимости. В статье раскрыты особенности и недостатки каждого этапа.

Ключевые слова: анализ регулятивного воздействия, проекты актов законодательства, действующие нормативно-правовые акты, оценка воздействия на окружающую среду, оценка воздействия актов законодательства на коррупцию, нормотворчество, негосударственные организации, концепция проекта закона.

THE ROLE OF NATIONAL LEGISLATION IN COMBATING CORRUPTION

Rozimova Kunduz Yuldashevna,

Acting Associate Professor of the Department of Criminal Law,
Criminology and anti-corruption of
Tashkent State University of Law, PhD in Law

Abstract. *This article analyzes the stages of development of institutions for influencing legislation adopted over the years of independence. The article observer the features and development of each stage.*

Keywords: *regulatory impact analysis, draft legislation, current regulations, environmental impact assessment, assessment of the impact of legislation on corruption, rule-making, non-governmental organizations, the concept of a draft law.*

Kirish

“Korrupsiyaga qarshi kurashishda qonun hujjatlari ta’sirini baholash” milliy qonunchilikdagi nisbatan yosh institutlardan biri hisoblanadi. Uning negizi bevosita “ta’sirni baholash” institutiga borib taqalishini inobatga olib, dastlab mazkur institutning kelib chiqish tarixi haqida qisqacha to’xtalib o’tish maqsadga muvofiq.

Tartibga solish ta’sirini tahlil qilish (Regulatory Impact Assessment – RIA) dastlab 1981-yilda AQShda davlatning iqtisodiyotdagi ishtirokini qisqartirish haqidagi neoliberal siyosat doirasida paydo bo’lgan [1]. Keyinchalik 1985-yilda Avstraliyada ham tartibga solish ta’sirini baholash instituti amaliyotga tatbiq etila boshlangan [2].

O’z navbatida, AQSh va Avstraliyada tartibga solish ta’sirini baholash samarali yo’lga qo’yilgandan so’ng Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (IHTT) boshqa a’zo davlatlarga ham mazkur institutni bosqichma-bosqich joriy etishni tavsiya etdi hamda uslubiy jihatdan ko’maklashib bordi. Natijada 2000-yilga kelib, mazkur tashkilotga a’zo davlatlarning 28 tasidan 20 tasida tartibga solish ta’sirini baholash bilan bog’liq talablar belgilandi.

Hozirda IHTTga a’zo barcha davlatlarda tartibga solish ta’sirini baholash joriy etilgan. Bunda IHTT tartibga solish ta’sirini baholash tushunchasini amaldagi hamda taklif etilayotgan qoidalarning ijobiy va salbiy oqibatlarini baholashga bo’lgan tizimli yondashuv sifatida izohlaydi [3].

Shu bilan birga, tartibga solish ta’sirini baholash korrupsiyaga qarshi kurashishda qonun hujjatlari ta’sirini baholash institutidan farq qilishini qayd etish joiz. Xususan, tartibga solish siyosatini tahlil qilish bo’yicha taniqli mutaxassis Skott Jeykobsning ta’kidlashicha, ushbu institut quyidagi vosita va usullarni o’z ichiga oladi [4]:

- 1) hukumat faoliyatidan kelib chiquvchi tizimli va bosqichma-bosqich oqibatlar;
- 2) bunday oqibatlar haqida qaror qabul qiluvchi shaxslarga ma’lumotlar taqdim etish.

Shunday ekan, tartibga solish ta’sirini baholash, eng avvalo, hukumat darajasida qabul qilinayotgan qarorlarda davlat organlari tomonidan tadbirkorlarga keraksiz va

ortiqcha xarajatlar yuklanayotganini baholash nuqtai nazaridan samarali mexanizm hisoblanadi. Jumladan, Buyuk Britaniyada tadbirkorlik sektoridagi ehtimoliy xarajatlar to'g'risida vazirliklarni xabardor qilishga mo'ljallangan "xarajatlar mosligini baholash"dan (Compliance Cost Assessment) foydalaniladi.

O'z navbatida esa tadbirkorlarga yuklanayotgan ortiqcha xarajatlar qonun hujjatlarining korrupsiyaga qarshi ta'sirini baholashda o'rganiladigan elementlardan biri hisoblanadi. Qolaversa, tartibga solish ta'sirini baholashda amaldagi normativ-huquqiy hujjat emas, balki uning loyihasi qabul qilinishi natijasida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan ehtimoliy oqibatlar baholanadi [5].

Guvohi bo'lganimizdek, tartibga solish ta'sirini baholash hamda korrupsiyaga qarshi ta'sirini baholash instituti o'zaro o'xshash bo'lib ko'rinsa-da, ular turli masalalar yuzasidan tadqiqot olib borishi sababli bir-biridan farq qiladi.

Amaldagi qonun hujjatlarida tartibga solish ta'sirini baholash institutidan dastlab "atrof-muhitga ta'sirni baholash" [6], keyinchalik esa "importning ta'sirini baholash" [7], "iqtisodiyotga ta'sirini baholash" [8], "iqtisodiyot tarmoqlarining barqaror rivojlanishga ta'sirini baholash" [9], "mahalliy budjet daromadlariga kutilayotgan ta'sirini baholash" [10], "tadbirkorlik faoliyatiga ta'sirini baholash" [11], "qonun hujjatlari ta'sirini baholash" [12] sifatida keng foydalanilganligini ta'kidlash joiz.

Tadqiqot natijalari

Umuman olganda, milliy qonunchilikdagi "ta'sirni baholash" institutiga oid normalarni tahlil qilar ekanmiz, ularning rivojlanish bosqichlarini shartli ravishda 3 turga ajratish mumkin. Bunda har bir bosqich o'ziga xos xususiyatlar bilan bir-biridan ajralib turadi.

Birinchi bosqich – 1991–2008-yillarni o'z ichiga olgan bo'lib, ushbu bosqichni "ta'sirni baholash" instituti dastlabki huquqiy asoslarining shakllanishi bilan izohlash mumkin.

Xususan, mazkur bosqichda "ta'sirni baholash" instituti dastlab "atrof-muhitga ta'sirni baholash" tarzida Vazirlar Mahkamasining 1997-yil 7-fevraldagi 67-sonli qarori bilan tasdiqlangan "Loyihalarni tanlab olish hamda kichik va o'rta tadbirkorlikni rivojlantirish uchun jalb qilinayotgan xorijiy kredit liniyalari hisobiga kichik va o'rta korxonalarga kreditlar berish tartibi"da qo'llanilgan.

Ushbu tartibda investitsiya takliflarining tashabbuskorlari zarur hollarda injiniring va konsalting kompaniyalarini jalb etgan holda, investitsiya oldi tekshiruvlarini amalga oshirishda loyihaning atrof-muhitga ta'sirini baholash bo'yicha tekshirishlari belgilangan [13].

Keyinchalik "atrof-muhitga ta'sirni baholash" instituti Vazirlar Mahkamasining 2001-yil 31-dekabrdagi 491-sonli qarori bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasida Davlat ekologik ekspertizasi to'g'risidagi nizom" [14], 2003-yil 30-iyundagi "Yer qa'ri uchastkalaridan foydalanish shartlarini ishlab chiqish va mahsulot taqsimotiga oid bitimlar loyihalarini ko'rib chiqish bo'yicha maxsus davlat komissiyasining tarkibi to'g'risida"gi 295-sonli qarori [15] va boshqa hujjatlarda ham qo'llanilgan.

Shu bilan birga, birinchi bosqichdagi ta'sirni baholash, xususan, "atrof-muhitga ta'sirni baholash" institutiga oid normalarni tahlil qilish jarayonida ushbu bosqichga xos bo'lgan quyidagi xususiyatlar aniqlandi:

- "atrof-muhitga ta'sirni baholash" talab etiladigan holatlarning aniq mezon va asoslari qonunchilikda nazarda tutilmagan;

- atrof-muhitga ta'sirni baholovchi subyektlar, ularga nisbatan qo'yilgan talablar, shuningdek, baholashni amalga oshirish mexanizmi yoki tartibi birorta normativ-huquqiy hujjatda belgilanmaganligi sababli qonunchilikda belgilangan mazkur talabga qanchalik rioya etilganligini aniqlashning imkoni yo'q.

Milliy qonunchilikdagi "ta'sirni baholash" institutiga oid normalar rivojlanishining ikkinchi bosqichi 2008–2016-yillarni o'z ichiga olib, u "ta'sirni baholash" institutining turli sohalarga kirib kelishi va baholashni amalga oshirish mexanizmlarining shakllanishi bilan birinchi bosqichdan ajralib turadi.

O'z navbatida, ikkinchi bosqichning boshlanishini Vazirlar Mahkamasining 2008-yil 26-dekabrda "Qonun hujjatlarini baholash tizimini joriy qilish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 281-sonli qarorining qabul qilinishi bilan bog'lash mumkin [16].

Chunonchi, aynan ushbu qaror bilan Maxsus ishchi guruh tarkibi tasdiqlanib, ularning vazifalari belgilab berildi hamda milliy qonunchilikka 2009-yilda "qonun hujjatlarini ta'sirini baholash tizimi"ni joriy etish bo'yicha chora-tadbirlar dasturi tasdiqlandi.

Mazkur qarorning ahamiyati haqida so'z yuritar ekan, bir guruh mutaxassislar qayd etilgan qarorning amaliy natijasi sifatida bir qator, jumladan, "Raqobat to'g'risida", "Rieltorlik faoliyati to'g'risida" va boshqa qonun hujjatlarini loyihalari hamda amaldagi qonun hujjatlarini tajribadan o'tkazilganligini ta'kidlaydilar [17].

Biroq e'tiborli jihati shundaki, ushbu tajriba bilan bog'liq ma'lumotlarni birorta ochiq manbalar orqali ham topishning imkoni bo'lmadi.

Bu, o'z navbatida, Vazirlar Mahkamasining 2008-yil 26-dekabrda qarori bilan "qonun hujjatlarini ta'sirini baholash tizimi" milliy qonunchilikka joriy etilganligi, ushbu tizim doirasida muayyan natijalarga erishilganligini shubha ostiga qo'yadi.

Shu bilan birga, mutaxassislar tomonidan mazkur qarorning asosiy natijasi sifatida atigi "qonun hujjatlarini ta'sirini baholash tizimi" elementlarini o'zlashtirish bo'yicha o'quv mashg'ulotlari o'tkazilganligi va unga oid tegishli materiallar chop etilganligi e'tirof etiladi [18].

O'z navbatida, yuqorida qayd etilgan qaror va u bilan tasdiqlangan chora-tadbirlar dasturining birorta bandida ham korrupsiyaning oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar borasida so'z yuritilmaganligini alohida ta'kidlash joiz.

Milliy qonunchilikda "qonun hujjatlarini ta'sirini baholash tizimi"ni joriy etishning ikkinchi bosqichidagi yana bir muhim islohotlardan birini Vazirlar Mahkamasining 2014-yil 2-dekabrda "Qonun hujjatlarining tadbirkorlik faoliyatiga ta'sirini baholash tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 328-sonli qarori tashkil etadi.

Mazkur qarorga muvofiq, 2015-yil 1-yanvardan yangi tartib joriy etilib, unda tadbirkorlik faoliyatiga ta'sir etadigan normativ-huquqiy hujjatlar va ularning loyihalari ushbu hujjatlarni ishlab chiquvchilar tomonidan Interaktiv davlat xizmatlari

yagona portalida (my.gov.uz) muhokama qilinishi va tadbirkorlik faoliyatiga ta'sirini baholash uchun joylashtirilishi, berilgan takliflarni normativ-huquqiy hujjatni ishlab chiquvchilar ko'rib chiqishi nazarda tutildi [19].

Qolaversa, qayd etilgan hujjat bilan Interaktiv davlat xizmatlari yagona portali orqali baholash tartibi to'g'risidagi nizom tasdiqlandi. E'tiborlisi, unda ilk marotaba normativ-huquqiy hujjat va ularning loyihalarining korrupsiyaga ta'siri bilan bog'liq qoidalar nazarda tutildi.

Xususan, nizomning 3-bandida normativ-huquqiy hujjatlar va ularning loyihalarining tadbirkorlik faoliyatiga ta'sirini baholash maqsadlaridan biri sifatida korrupsiya sodir etish uchun sharoit yaratadigan qoidalarni aniqlash ekanligi qayd etildi.

Shu bilan birga, yuqorida keltirilgan nizomga 3- va 4-ilovalardagi so'rovnomalarda normativ-huquqiy hujjatlar hamda loyihalarining korrupsiyaga qarshi ta'sirini baholashga oid qoidalar kiritildi.

Masalan, qayd etilgan nizomning 3-ilovasidagi ishlab chiqilayotgan normativ-huquqiy hujjat loyihalari muhokamasi ishtirokchilari uchun so'rovnomaning 7-bandida taklif etilayotgan normativ-huquqiy hujjat loyihasida korrupsiya sodir etilishi uchun sharoit yaratadigan qoidalar borligi, bunda har bir ko'rsatilgan qoida bo'yicha asoslab berish haqida taklif belgilangan.

Biroq, bizningcha, ushbu so'rovnomadagi normativ-huquqiy hujjatda korrupsiyaga olib kelishi mumkin bo'lgan qoida bor yoki yo'qligi, agar bo'lsa, uni asoslab berishi haqidagi talab noo'rin bo'lib, bunda so'rovnomada ishtirok etgan har qanday fuqaro ham mazkur talabning mohiyatini tushunavermaydi yoki o'zining fikrini to'laqonli asoslab bera olmaydi.

Vazirlar Mahkamasining 2016-yil 17-oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Hukumatining qonun loyihalariga doir faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 345-sonli qarorining qabul qilinishi milliy qonunchilikda "qonun hujjatlari ta'sirini baholash tizimi"ni takomillashtirishda navbatdagi muhim qadam bo'ldi.

Chunonchi, mazkur qaror bilan "Qonun loyihasi konsepsiyasiga, qonun loyihasiga ilova qilinadigan tushuntirish xati, tahliliy va axborot materiallariga qo'yiladigan asosiy talablar" tasdiqlangan bo'lib, unda tartibga solish tizimini baholash bilan bog'liq talablar belgilandi.

Xususan, talablarning 6-bandida qonun loyihasi konsepsiyasining tarkibiy qismi hisoblangan umumiy tavsifi va uning holatini baholash qismida ushbu sohada amal qiluvchi normativ-huquqiy hujjatlarning holati, xususan, qonun hujjatlaridagi bo'shliq va ziddiyatlar, eskirgan, amalda o'z ahamiyatini yo'qotgan, samarasiz yoxud amalga oshirish mexanizmiga ega bo'lmagan qoidalarining mavjudligi, huquqiy jihatdan tartibga solishning mavjud kamchiliklarini bartaraf etishning oqilona va eng samarali usullari aks etgan bo'lishi nazarda tutildi.

Milliy qonunchilikdagi "ta'sirni baholash" instituti rivojlanishining ikkinchi bosqichiga xos bo'lgan asosiy xususiyatlar sifatida quyidagilarni ajratib ko'rsatish mumkin:

a) aynan ikkinchi bosqichda milliy qonunchilikka “qonun hujjatlari ta’sirini baholash tizimi” instituti joriy etildi va bu borada dastlabki tajribalar amalga oshirildi;

b) ushbu bosqichda tadbirkorlik faoliyatiga ta’sir etadigan normativ-huquqiy hujjatlar va ular loyihalarini Interaktiv davlat xizmatlari yagona portalida (my.gov.uz) muhokama qilish va tadbirkorlik faoliyatiga ta’sirini baholash uchun joylashtirish amaliyoti yo’lga qo’yildi;

d) mazkur bosqichda ilk marotaba qonun loyihasi konsepsiyasiga tartibga solish tizimini baholash bilan bog’liq talablar Hukumat qarori darajasida belgilandi.

Shu bilan birga, ushbu bosqichga xos bo’lgan ayrim kamchiliklar yaqqol ko’zga tashlanishini e’tirof etish joiz. Ular jumlasiga huquq ijodkorligi jarayonida qonun hujjatlari ta’sirini baholash tizimi joriy etilganligi bilan bog’liq birorta ma’lumotning ochiq manbalarda mavjud emasligi, baholash tizimining qonunosti hujjatlari doirasi bilan cheklanishi kabilarni kiritish mumkin.

Milliy qonunchilikdagi “ta’sirni baholash” institutiga oid normalar rivojlanishining uchinchi bosqichi 2017-yildan boshlanib, ushbu bosqichni ta’sirni baholash institutining sifat jihatdan yangi bosqichga chiqishi va milliy huquqiy tizimga qonun hujjatlarining korrupsiyaga qarshi ta’sirini baholash tizimini joriy etishga qaratilgan chora-tadbirlarning amalga oshirilishi bilan izohlash mumkin.

Alohida qayd etish joizki, korrupsiyaga qarshi kurashishda qonun hujjatlari ta’sirini baholash tizimini takomillashtirishda 2017-yildan boshlab mamlakatimiz tarixida yangi bosqich boshlandi. Chunonchi, aynan uchinchi bosqichdan boshlab yurtimizda korrupsiyaga qarshi kurashish sifat jihatdan yangi bosqichga chiqdi.

Jumladan, O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi “O’zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo’yicha Harakatlar strategiyasi to’g’risida”gi PF-4947-son Farmoni bilan tasdiqlangan “2017–2021-yillarda O’zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo’nalishi bo’yicha harakatlar strategiyasi”ning qonun ustuvorligini ta’minlash va sud-huquq tizimini yanada isloh qilishning ustuvor yo’nalishlariga bag’ishlangan 2-bo’limning ustuvor vazifalaridan biri etib korrupsiyaga qarshi kurashishning tashkiliy-huquqiy mexanizmlarini takomillashtirish va korrupsiyaga qarshi kurashish tadbirlarining samaradorligini oshirish belgilangan.

Bunda Davlat rahbari tomonidan tasdiqlangan ushbu hujjatda korrupsiyaga qarshi kurashish ham tashkiliy, ham huquqiy chora-tadbirlar olib borilishining belgilanishi mamlakatda korrupsiyaga qarshi kurashishda qat’iy choralar ko’rilishi borasida davlat xizmatchilariga o’ziga xos signal bo’lib xizmat qildi.

Ushbu yo’nalishdagi navbatdagi muhim qadam sifatida O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 5-maydagi PF-5037-sonli Farmoni bilan O’zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Tadbirkorlik subyektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish bo’yicha vakili instituti ta’sis etilishini baholash mumkin [20].

Mazkur Farmon bilan Tadbirkorlik subyektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish bo’yicha vakilning asosiy vazifalaridan biri etib, qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlarning tadbirkorlik faoliyati amalga oshirilishiga ta’siri samaradorligini baholash belgilandi.

Uchinchi bosqichdagi navbatdagi muhim islohot sifatida qonun hujjatlari loyihalarining tadbirkorlik faoliyatiga ta'sirini baholash to'g'risida xulosa berish bo'yicha vakolatli organ belgilanganini e'tirof etish mumkin.

Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 19-iyundagi "Biznesning qonuniy manfaatlari davlat tomonidan muhofaza qilinishi va tadbirkorlik faoliyatini yanada rivojlantirish tizimini tubdan takomillashtirishga doir chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-5087-sonli Farmoniga muvofiq, O'zbekiston Savdo-sanoat palatasi me'yoriy-huquqiy hujjatlar loyihalarining tadbirkorlik faoliyatiga ta'sirini baholash to'g'risida xulosa berish bo'yicha vakolatli organ hisoblanishi belgilandi [21].

Nodavlat tashkilot hisoblangan Savdo-sanoat palatasiga qonun hujjatlari loyihalarining tadbirkorlik faoliyatiga ta'sirini baholash vakolatining berilishi qonunchilik hujjatlariga nodavlat sektori pozitsiyasidan baholash imkonini berdi.

Milliy qonunchilikdagi "ta'sirni baholash" institutiga oid normalar rivojlanishining uchinchi bosqichida davlat organlarining qonun hujjatlari ta'sirini baholash borasidagi vakolatlarini takomillashtirishga ham e'tibor qaratildi.

Bunda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 8-avgustdagi PF-5505-son Farmoni bilan tasdiqlangan Norma ijodkorligi faoliyatini takomillashtirish konsepsiyasi qonun hujjatlari ta'sirini baholashning huquqiy asoslari takomillashuvida muhim omil bo'lib xizmat qildi.

Unda norma ijodkorligida "aqli tartibga solish" modeli elementlarini qo'llash yo'nalishining asosiy vazifalaridan biri etib normativ-huquqiy hujjatlar va ularning loyihalarini korrupsiyaga qarshi ekspertizadan o'tkazishning samarali usullari va metodologiyasini mazkur tartib-taomilni qonun hujjatlarining ta'sirini baholash tizimining uzviy elementi sifatida belgilagan holda tatbiq etish belgilandi.

Shu bilan birga, yildan-yilga qonun hujjatlari ta'sirini baholash institutiga bo'lgan ehtiyojning ortib borishi ushbu masala bilan hukumat darajasida shug'ullanishni taqozo etdi. Shu sababli Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 12-martdagi 212-sonli qarori bilan tasdiqlangan "Vazirlar Mahkamasining Yuridik ta'minlash boshqarmasi to'g'risida"gi nizomda normativ-huquqiy hujjatlarning tartibga solish ta'sirini baholash bilan bog'liq alohida vazifalar belgilandi. Xususan, nizomda Yuridik ta'minlash boshqarmasi zimmasiga ishlab chiqilayotgan loyihalar va qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlarning tartibga solish ta'sirini baholash vazifasi hamda uni amalga oshirish mexanizmlari yuklatildi. Chunonchi, nizomda Vazirlar Mahkamasining Yuridik ta'minlash boshqarmasi tarkibida Tartibga solish ta'sirini baholash bo'limi faoliyat yuritishi, tartibga solish ta'sirini baholashni o'tkazish tartibi nazarda tutildi.

Bundan tashqari, mazkur nizomga ilova sifatida ishlab chiqilayotgan va qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlarning tartibga solish ta'sirini baholashni o'tkazish sxemasi ham belgilandi. Bu esa o'tgan yillar mobaynida qonun hujjatlarining tartibga solish ta'sirini baholash bo'yicha qabul qilingan qonunchilik hujjatlaridagi ushbu jarayonni amalga oshirish mexanizmini normativ-huquqiy hujjat darajasida tartibga solishga xizmat qildi.

Shu bilan birga, yuqorida qayd etilgan tartib va sxemada ham normativ-huquqiy hujjatlarning tartibga solish ta'sirini baholash bo'yicha umumiy qoidalar nazarda

tutilgan bo'lsa-da, qonun hujjatlarining aynan korrupsiyaga qarshi ta'sirini baholash haqidagi alohida qoidalar belgilanmaganligini ta'kidlash joiz.

O'z navbatida, qonun hujjatlarining tartibga solish ta'sirini baholash masalasiga hukumat darajasida alohida e'tibor qaratilganligining yana bir yaqqol isboti sifatida Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 22-martdagi 242-son qarori bilan tasdiqlangan Vazirlar Mahkamasining Reglamenti 7-ilovasida "Ishlab chiqiladigan va qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlarning tartibga solish ta'sirini baholash sxemasi" belgilanmaganligini alohida e'tirof etish joiz.

Biroq Vazirlar Mahkamasining Reglamentida ham tartibga solish ta'sirini baholash borasida umumiy qoidalar nazarda tutilgan bo'lib, qonun hujjatlarining aynan korrupsiyaga qarshi ta'sirini baholash bilan bog'liq birorta qoida belgilanmagan.

Shu bilan birga, so'nggi yillarda korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholash masalasiga davlat tomonidan alohida e'tibor qaratilayotganligini ta'kidlash lozim.

Masalan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 12-yanvardagi "Korrupsiyaga qarshi kurashish ishlarining samaradorligini reyting baholash tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-81-son qarori bilan Davlat organlari va tashkilotlarida korrupsiyaga qarshi kurashish ishlarining samaradorligini reyting baholash yo'nalishlari va indikator ko'rsatkichlari tasdiqlangan bo'lib, unda korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha ichki idoraviy hujjatlarning ishlab chiqilganligi va o'z vaqtida yangilab borilishi indikator ham nazarda tutilgan. Albatta, mazkur hujjat bevosita muayyan sohani tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjat bo'lmasa-da, tegishli davlat organi faoliyati bilan bog'liq qonunchilik hujjati bo'lishi mumkin.

Xulosalar

Umuman olganda, uchinchi bosqichga xos bo'lgan quyidagi asosiy jihatlarni sanab o'tish mumkin:

1) ushbu bosqichda nodavlat sektordagi subyektlarga qonun hujjatlarining ta'sirini baholash borasida qator vakolatlar berildi;

2) uchinchi bosqichda davlat organlari zimmasiga normativ-huquqiy hujjatlar loyihalari ta'sirini baholash bo'yicha vazifalar yuklatildi. Hukumat darajasida ushbu yo'nalish uchun mas'ul bo'lgan alohida bo'lim tashkil etildi.

Shu bilan birga, qabul qilingan qonunchilik hujjatlarida normativ-huquqiy hujjatlarning tartibga solish ta'sirini baholash bo'yicha umumiy qoidalar nazarda tutilgan bo'lsa-da, bevosita korrupsiyaga qarshi ta'sirini baholash bilan bog'liq qoidalar belgilanmaganligini uchinchi bosqichda saqlanib qolayotgan salbiy holatlardan biri sifatida e'tirof etish joiz.

REFERENCES

1. Building an Institutional Framework for Regulatory Impact Analysis (RIA): Guidance for Policy Makers. Available at: https://www.oecd-ilibrary.org/governance/building-an-institutional-framework-for-regulatory-impact-analysis-ria_9789264050013-en/.

2. Rozimova Q. Some Features of Improving the Penal Institution for Several Crimes in the Criminal Law of Uzbekistan in the Fight against Corruption. *Journal of Adv Research in Dynamical & Control*, 2020, vol. 12, iss. 02. DOI: 10.5373/JARDCS/V12SP2/SP20201071.

3. Kapoguzov Ye.A., Al'zhakhanova K.Zh., Tleubergenov Sh.A. Otsenka reguliruyushchego vozdeystviya kak importiruyemyy institut: opyt reform v stranakh YEAES. Gosudarstvennoye i munitsipal'noye upravleniye [Regulatory impact assessment as an imported institution: the experience of reforms in the EAEU countries. State and municipal administration]. Scientific Notes SKAGS, 2016, no. 3. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/otsenka-reguliruyushchego-vozdeystviya-kak-importiruemyy-institut-opyt-reform-v-stranah-eaes/>.

4. OECD, Regulatory impact analysis: best practices in OECD countries. OECD, 1997. Available at: <http://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/35258828.pdf/>.

5. Muhammedov F. et al. Qonun hujjatlari ta'sirini baholash tizimi [Assessment system of impact of legal documents]. Tashkent, Baktria press, 2016, pp. 71–72.

6. Aloe U., Rozimova Q. Anti-Corruption Agency and Anti-Corruption Examination of normative legal acts: Comparative Analysis. *European Journal of Molecular and Clinical Medicine*, 2020, vol. 7, iss. 02, pp. 6361–6368. Available at: https://drive.google.com/file/d/15hQ0kg8ovbuQUFUwPC_4EBdVI07G5Tod/view/.

KRIMINOLOGIYA VA JINOIY ODIL SUDLOV

ILMIY-AMALIY JURNAL

2-3 / 2022

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

BOSH MUHARRIR:

Q. Abdurasulova

Toshkent davlat yuridik universiteti "Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish" kafedrası professori, yuridik fanlar doktori

BOSH MUHARRIR:

Y. Kolenko

O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi Akademiyasi boshlig'i

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI

N. Salayev

Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish kafedrası professori, yuridik fanlar doktori.

Mas'ul muharrir: K. Hakimov

Muharrirlar: Y. Yarmolik, Sh. Yusupova, F. Muhammadiyeva

Musahhih: M. Patillayeva

Texnik muharrirlar: U. Sapayev, D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar, Sayilgoh ko'chasi, 35.

Tel.: (0371) 233-66-36, 233-41-09.

Faks: (0371) 233-37-48.

Web-sayt: www.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1386.

Jurnal 2022-yil 27-sentabrda tipografiyaga topshirildi.

Qog'oz bichimi: A4.

Shartli b.t. 11,39. Adadi: 100. Buyurtma: № .

TDYU tipografiyasida chop etildi.

ISSN 2181-2179

© Toshkent davlat yuridik universiteti